

## XX a. pradžios literatūra. Realizmas. Jonas Biliūnas

### Jonas Biliūnas teatro scenoje.

Režisierė ir aktorė Birutė Mar sukūrė kamerinį spektaklį pagal rašytojo Jono Biliūno ir jo žmonos Julijos Janulaitytės-Biliūnienės laiškus ir kūrybą. Tai kupina jautrumo, švelni ir jausminga meilės istorija. Beveik prieš šimtmetį vos kelerius metus trukusi Julijos ir Jono Biliūno meilės istorija dabar išties primena romantišką Romeo ir Džuljetos istoriją.

Pažymėkite šio spektaklio pavadinimą +

- ☐ „Tėvynė“
- ☐ „Laiškai į niekur“
- ☐ „Romeo ir Džuljeta“
- ☐ „Poetas“
- ☐ „Jis ir ji“

### „Laimės žiburio“ idėja.

Į tinkamą vietą įrašykite žodžio numerį.

Svarbiausia  į kalną sąlyga lemia, kad tik idealios , dvasiškai subrendusios mirtinam , gali stoti į šį : „Net ir tie, kurie užlips ilgainiui ant kalno ir prisilytės  žiburio, vienu akies mirksniu pavirs į  ir tik savo  atneš jie  kitiems...“

1. mirtimi
2. didvyrį
3. asmenybės
4. kelią
5. šviesaus
6. kopimo
7. kovai
8. laimę
9. pasiaukojimui
10.       stebuklingo
11.       meilę
12.       akmenį
13.       kelionės

### Jono Biliūno novelės „Lazda“ kontekstas.

Kuris kontekstas tikėtų Jono Biliūno novelės „Lazda“ pagrindinio veikėjo Juozapo pasaulėžiūrai, nuostatomis aptarti? Pažymėkite +

- ☐ Biblinis kontekstas
- ☐ Antikos – stoikų filosofijos – kontekstas
- ☐ Baroko epochos – Kristaus kario idealo – kontekstas
- ☐ Viduramžių epochos religinio asketizmo kontekstas

### Jono Biliūno kūrybos išskirtinumas.

Kuo Jono Biliūno kūryba išsiskyrė iš XX a. pradžios realistinės prozos? Pažymėkite tinkamus atsakymus +

- ☐ Biliūnas siekia detaliai atpasakoti įvykius ir situacijas.
- ☐ Biliūno novelėse atskleidžiamos veikėjų vidinio gyvenimo metamorfozės.
- ☐ Biliūno novelių personažams būdingos sudėtingesnės psichologinės charakteristikos.
- ☐ Biliūno prozos pasakotojas dažniausiai kalba ne trečiuoju, o pirmuoju asmeniu, todėl tas pasakojimas yra subjektyvesnis, asmeniškesnis, o pasakotojas empatiškas.
- ☐ Novelėse svarbiausia ne socialinė problema, o lyriška, melancholiška nuotaika.

### Jono Biliūno kontekstas.

Įrašykite tinkamus žodžius. Paisykite gramatikos reikalavimų.

Jonas Biliūnas gimė Anykščių rajone, . Jis laikomas  
lietuvių prozos pradininku.  
Dorpat (Tartu) universitete Jonas Biliūnas studijavo , rašė straipsnius į  
nelegalią lietuvišką spaudą; už veiklą buvo pašalintas iš universiteto.  
Kaip ir daugelis to meto inteligentų, Jonas Biliūnas sirgo skurdo liga .  
„ – paskutinis ir gražiausias Jono Biliūno kūrinys. Jis prasideda lyrine  
įžanga „ “.

„O dėl to ir dabar dažnai dažnai tas pats kirminas mano širdį graužia. Ir nežinau dar, ką pasakys man už tai Visagalis“, – tai paskutiniai Jono Biliūno novelės „ „ sakiniai. Jonas Biliūnas paskutiniais gyvenimo metais kūrė gydydamasis Lietuvoje ir . XX amžiuje biliūniškosios tradicijos – dėmesio žmogiškumui – tęsėjas buvo prozininkas .

### Jonas Biliūnas gimtosios kalbos puoselėtojas.

Jonas Biliūnas buvo neabejingas gimtosios kalbos puoselėjimo problemai.

*Pažymėkite argumentus, tinkamus šiam teiginiui pagrįsti +*

☐ Biliūnui labai rūpėjo jo raštų kalbos taisyklingumas: sutiko netgi pigiau savo tekstus atiduoti tai bendrovei, kuri galėjo garantuoti gerą rašybą ir korektūrą.

☐ Parašė daug kūrinių lietuviybės išsaugojimo, puoselėjimo temomis.

☐ Liepojos gimnazijoje subūrė slaptą lietuvių moksleivių lavinimosi būrelį, rūpinosi jų savišvieta, skatino puoselėti gimtąją kalbą.

☐ Savo tekstus labai intensyviai taisė, redagavo, nuolat perrašinėdavo iš naujo, kai to nebegalėjo daryti pats, darbus perėmė žmona Julija.

☐ Pats platino nelegalią spaudą.

### Jono Biliūno kūrybinės nuostatos.

*Kuris teiginys netinka Jono Biliūno kūrybos keliui ar kūrybinėms nuostatoms, prozas bruožams aptarti? Pažymėkite.*

☐ Biliūnas bandė kurti eilėraščius, bet greitai pajuto, kad labiau sekasi rašyti prozą.

☐ Biliūno kūryba atribota nuo jo biografijos – prozoje nerandame detalių, susijusių su rašytojo gyvenimu.

☐ Rašytojas visą dėmesį sutelkė ne į išorinį, o į vidinį veikėjų konfliktą.

☐ Biliūnas manė, kad literatūra privalo mokyti žmones jautrumo, žadinti jų gėrio ir grožio jausmą.

☐ Yra likę ir nebaigtų rašytojo kūrinių, pavyzdžiui, parašyta tik įžanga planuotai studijai apie Žemaitės prozą, joje mėginta teoriškai suformuluoti realizmo principus.

### Biliūno kontekstas.

*Sudėkite trūkstamus skyrybos ženklus. Ten, kur skyrybos ženklo nereikia, įrašykite 0.*

Yra kūrinių kurie mus veikia per šimtmečius apie tuos kūrinius  
prirašyti tomų tomai. Tačiau yra ir kūrėjų kurių žmogiškosios  
dvasios gražumas mus veikia taip pat per šimtmečius. Ir spindi jų gražumas kaip  
ta Jono Biliūno žvaigždė ne tik vidurnaktį bet ir šviesiausios  
dienos vidury jų dvasia jų siela jų kilnumas atkaklumas ir pasiaukojimo  
didybė. Aš kartais matau juos visus kartu sustojusius glaudžiu būreliu surėmusius  
liesus pečius neryškiai boluojančius išblyškusiais veidais pasiryžimo karščiu  
degančiomis akimis. Ir nebereikia klausti kas jie tokie iš kur jie atėjo ir kaip čia  
atsirado. Įsižiūrėkim į tas akis į tuos plonus pirštus prispaustus prie  
įdubusių krūtinių Kudirka Višinskis Vaičaitis Gurauskis Biliūnas...  
Kaip mirtininkai Viešpatie jie visi kaip mirtininkai.  
Vienas jų bruožas yra pats bendriausias jie nenuėjo tarnauti Dievui. Išdidžiai  
pakeltomis galvomis jie atsisakė kunigų seminarijų šiltų  
valdininkiškų vietų patogių ir aprūpintų savo gyvenimų tie liesi gimnazistai su  
vos besikalančiais pūkeliais ant smakrų. Jie nuėjo  
tarnauti žmogui tamsiam užguitam suvargusiam kurio tiesą sakant  
niekas tada ir žmogumi dar nelaikė.

Romualdas Granauskas

Jono Biliūno novelės „Lazda“ veikėjas Dumbrauckas.

*Kuris teiginys netinka Jono Biliūno novelės „Lazda“ veikėjui Dumbrauckui apibūdinti?*  
Pažymėkite +

☐ Pasikeitusi padėtis (iš valdžios į priklausomybę nuo kito malonės), susidūrimas  
su kito žmogaus gerumu keičia Dumbraucką – daro jį geresnį, pabudina jo sąžinę: jis  
moko Juozapo sūnų, nejaukiai jaučiasi šalia paties nuskriausto žmogaus (gal todėl ir  
išvyksta iš Juozapo namų).

☐ Patirtas smurtas (jį buvo primušę kazokai), nulėmė veikėjo santykius su kitais žmonėmis: jis kelia ranką prieš Juozapą, nesugeba užmegzti dvasinio ryšio su žmonėmis (negailestingai elgiasi su Juozapo sūnumi).

☐ Dumbrauckas atiduoda Juozapui lazda be didelių sentimentų, atsiprašinėjimų, nes buvęs jo, prievaizdo, statusas neleidžia jam nusižeminti; tai rodo, kad jis nejaučia sąžinės graužimo.

☐ Dumbrauckas buvo prievaizdas – savo rankose turėdamas valdžią jis troško ir galios, kėlė save aukščiau už kitą, vartojo smurtą.

### Prometėjiškos pasaulėvokos ženklai Jono Biliūno kūrinuose.

*Kuriuose Jono Biliūno kūrinuose randame prometėjiškos pasaulėvokos ženklų?  
Pažymėkite +*

- ☐ „Laimės žiburys“
- ☐ „Liūdna pasaka“
- ☐ „Kliudžiau“
- ☐ „Vagis“
- ☐ „Lazda“

### V. Franklio logoterapijos teorija.

XX a. austrų psichoterapeutas, humanistas, logoterapijos (psichoterapijos kryptis, kurios tikslas padėti žmogui rasti gyvenimo prasmę) pradininkas Viktoras Franklis 1942 m. su žmona ir tėvais buvo išvežtas į vokiečių koncentracijos stovyklą. Iš pradžių ten dirbo gydytoju, vėliau įkūrė skyrių, kurio tikslas buvo užkirsti kelią savižudybėms, padėti žmonėms išsaugoti orumą, sveiką protą, viltį net ir sunkiausiomis koncentracijos stovyklos sąlygomis. Savo knygoje „Žmogus ieško prasmės“ Franklis rašo: „...mėginant priešintis stovyklos gyvenimo sukeliams psichopatologiniams reiškiniams [...] reikėtų įkvėpti žmogų [...] orientuotis į tikslą ateityje. [...] Dauguma kalinių turėjo kažką, kas juos palaikė, ir dažniausiai tai buvo ateities fragmentas. [...] O tas, kuris jau nejstengia tikėti ateitimi – savo ateitimi – yra pražuvęs. Kartu su ateitimi jis netenka dvasinės atramos, vidujai palūžta ir susmunka tiek fiziškai, tiek psichiškai. Bene taikliausias devizas [...] būtų Nyčės žodžiai: „Kas turi KAM gyventi, išters bet kokią KAIP.“

*Kurio Jono Biliūno kūrinio problemos kontekstu galėtų būti Viktoro Franklio logoterapijos teorija? Pažymėkite +*

☐ „Vagis“

☐ „Kliudžiau“

☐ „Brisiaus galas“

☐ „Laimės žiburys“

☐ „Liūdna pasaka“

### Gamtos svarba žmogui.

Lietuvių rašytojai savo kūriniuose dažnai akcentuoja gamtos svarbą žmogui.

*Kuo šiuo atžvilgiu netipiška Jono Biliūno apysaka „Liūdna pasaka“? Pažymėkite tinkamą atsakymą +*

☐ Apysakoje nekalbama apie žmogaus ir gamtos ryšį.

☐ Gamta tampa sukilėlių sąjungininke – ji juos slepia, saugo nuo priešų.

☐ Gamta apysakoje nėra žmogaus vidinio pasaulio atspindys.

☐ Apysakoje akcentuojama, kad istoriniai kataklizmai keičia žmogaus santykį su mišku – nyksta miško, kaip šventos vietos, reikšmė.

### Skriaudos ir jos poveikio žmogui tema.

Jono Biliūno kūryboje viena svarbiausių – skriaudos ir jos poveikio žmogui tema.

*Pažymėkite netinkamą sakinio pabaigą +*

Novelėje „Ubagas“

☐ Sabaliūną iš namų išvaro sūnus, tačiau dėl to jaučiasi kaltas ir pasakotojas – kentėti už kitų kaltes yra aukščiausia žmogaus dorumo pakopa.

☐ labiausiai Sabaliūną slegia ne pati nelaimė, o jos pasekmė – jis tapo elgeta, neteko namų, turi žemintis ir prašyti kitų išmaldos.

☐ Petrą Sabaliūną ištikusi nelaimė yra perėmusi jį visą – elgesį, judesius, balsą.

☐ akcentuojama: kuo silpnesnis, kuo bejėgiškesnis yra tas, prieš kurį pakeli ranką, tuo didesnis tavo moralinis nusikaltimas.

☐ vaizduojama didžiausia žmogaus tragedija – jį atstumia savieji.

### Petro Sabaliūno jausena.

Jono Biliūno novelės „Ubagas“ veikėjas Petras Sabaliūnas, kalbėdamas apie savo sūnų ir dukteris, teigia: „Nieko taip ir negailiu, kaip jo [sūnaus] vaikų... Taip juos mylėjau!.. Išsigandę, išplėstomis akelėmis lydėjo mane, kaipėjau iš kiemo... O gal ir jie kada nors taip varys iš namų savo tėvą...“; „Kur man prie jų [dukterų] glaustis! Turi jos savo vyrų tėvus dar gyvus, – tegu tik juos moka mylėti. Nėra tenai man vietos. Žinai, senas žmogus visur nemalonus...“

*Kokią Petro Sabaliūno jauseną išduoda šie žodžiai? Pažymėkite tinkamą atsakymą +*

☐ Skriauda tokia didelė, kad Sabaliūnas nebenori gyventi su savo vaikais, nebenori pas juos grįžti. Jo širdžiai artimi tik vaikaičiai, kurių moralumu jis ir rūpinasi.

☐ Sabaliūno išgyvenamas skausmas tylus ir stojiškas, asmeninė kančia nesureikšminama.

☐ Sabaliūnas priekaištauja savo vaikams dėl jam padarytos skriaudos, dėl netinkamo pavyzdžio vaikaičiams.

☐ Sabaliūno žodžiais perteikiama akivaizdi savigaila: apverkiama sunki dalia, vaikų nesupratingumas, nemeilė.

### Vienas ryškiausių psichologinės savianalizės pavyzdžių – Jono Biliūno novelė „Vagis“.

Vienas ryškiausių psichologinės savianalizės pavyzdžių – Jono Biliūno novelė „Vagis“. *Kurie teiginiai tinka šiai minčiai pagrįsti? Pažymėkite +*

☐ Netyčia nužudęs vagį Jokūbas išgyvena sielos dramą – jis negali susitaikyti su padarytu nusikaltimu.

☐ Jokūbas – religingas žmogus: jis abejoja savo poelgio teisėtumu, šia abejone novelė ir baigiama: „Ir nežinau dar, ką pasakys man už tai Visagalis...“

☐ Novelė parašyta kaip pagrindinio veikėjo vidinis monologas.

☐ Novelėje pažeidžiamas vienas iš dešimties Dievo įsakymų – „Nežudyk“.

☐ Svarbiausia novelėje yra žmogaus sąžinė – negailestingiausia teisėja.

### Jono Biliūno novelės „Vagis“ problemos.

*Kurie 2 klausimai tikėtų Jono Biliūno novelės „Vagis“ problemoms nusakyti? Pažymėkite +*

Kodėl sąžinė vadinama didžiausia žmogaus teisėja?

Kodėl novelėje nesmerkiamas vagis?

Kodėl atimti kito gyvybę, net ir ginantis nuo vagies, yra labai sunkus nusikaltimas?

Ar padaręs nusikaltimą Jokūbas atgailauja?

Kodėl Jokūbą graužia sąžinė?

### Žmogiškumas Jono Biliūno kūryboje.

Jono Biliūno kūryboje svarbiausias yra žmogiškumas.

1. Šventajame Rašte įrašytas Jėzaus priesakas: „Jei tad aš – Viešpats ir Mokytojas – numazgojau jums kojas, tai ir jūs turite vieni kitiems kojas mazgoti.“ Sekdami šiuo Jėzaus nurodymu per Didžiojo ketvirtadienio šv. Mišias dvasininkai Pravieniškių pataisos namuose tradiciškai rengia senovinę ir galias krikščioniškas tradicijas menančią apeigą – liturginį kojų mazgojimą bausmę atliekantiems nuteistiesiems.

*Koks šios apeigos tikslas? Pažymėkite tinkamiausius atsakymus +*

Ši apeiga – nuolankumo pamoka: Jėzus kvietė atsisakyti puikybės, suvokti, kad nesi pranašesnis už kitą žmogų.

Ši apeiga – atleidimo už padarytas nuodėmes aktas.

Šia apeiga kviečiama prasikaltusįjį sugrįžti į doros kelią, gyventi pagal Šventojo Rašto tiesas.

Nuteistiesiems tai žinia, kad jie nėra atstumtieji – jie yra netekę laisvės, bet ne žmogiško orumo, ir visuomenė jų neatsisako.

Tokia apeiga parodomas žmogiškumo pavyzdys prasikaltusiajam – kviečiama gyventi darant žmonėms ne blogus, o gerus darbus.

### Irašykite praleistas raides.

Ne aš vienas švenčiaus..... tikiu, kad niekas kitas nei iki jo, nei po jo

negalėjo suk.....rti tokio gilaus, s.....btilaus ir teis.....ngo lietuvis moters paveikslo kaip jis.

O gal dar negreit ir tegalės. Kol kas tokio kaip ir neturim. Galima net

tą nesutvert.... [nesukurtą] moters paveikslą įraš.....ti į mūsų literatūros nuost.....lius: kartu

su daug.....liu kitų, taip anksti Biliūno netekus. Gal „Baltasai

šešėlis“ – tok.... pasiruoš....mo pradž...., nes juk tikrai tie keli puslapiai nieko bendro net...ri su „Li....dna pasaka“, kurios pradžioj.... ....dėti „Prakalbos vietoje“? „Nuo pat maž.... dienų tavo paveikslas mano šird....je gyveno.“ O štai Marija Macijauskienė li....dija jo žmonos žodžius: „...Jonas planavo kitą rytą pradėti rašyti apsak....mą apie lietuvių moterį... „Dievas, – sako, – moterį sutvėrė iš ....domo šonkaulio, rytų pasakose – iš ....otoso žiedo, o aš – iš ....ietuviško...“ Iš kokio žiedo jis galėjo ją sutverti? Rožės? Žemč....go [nasturtos]? Pinav....jos [bijūno]?.. Iš lelijos, priet....liai [bičiuliai], iš balt.... balčiausios kaimiškos darž....lio lelijos, kuri švieč... šiltų vakarų sutemose kaip vaiko atod....sis.

Romualdas Granauskas